

Janko Veselinović

DEKLARACIJA O SARADNJI SRBA IZ HRVATSKE I HRVATA IZ SRBIJE – “GOLUBIČKA DEKLARACIJA”

APSTRAKT: U ovom radu analiziraju se uslovi nastanka, kao i dometi “Deklaracije o saradnji Srba iz Hrvatske i Hrvata iz Srbije”, nazvanoj “Golubička deklaracija”. Autor se naročito fokusirao na značaj međunarodnog naučnog skupa u Golubiću, obrovačkom za nastanak Deklaracije, kao i ulozi organizacija koje organizuju ovaj skup na umrežavanje pojedinaca i organizacija koje se bave normalizacijom odnosa i pomirenjem između Srba i Hrvata. Posebno su razmatrani međusobni odnosi Srbije i Hrvatske u periodu od 2012. do nastanka ove Deklaracije, ali i značaj nje i njenih kreatora za “odmrzavanje” odnosa između dva naroda i dve zemlje.

KLJUČNE REČI: Deklaracija o saradnji, Srba, Hrvata, Golubička deklaracija

Političke okolnosti u kojima je Deklaracija nastala

Deklaracija o saradnji Srba iz Hrvatske i Hrvata iz Srbije nastala je i parafirana u Golubiću, obrovačkom, Hrvatska 25. avgusta 2022. godine na međunarodnom naučnom skupu “Hrvatsko – srpski odnosi”.

U Golubiću, obrovačkom, se već 15 godina održavaju međunarodni naučni skupovi, koji za temu imaju srpsko-hrvatske odnose. Do sada je na njima učestvovalo preko 200 naučnika iz Srbije, Hrvatske i sveta. Pored naučnika skupovima gotovo od samog početka učestvuju i najviši predstavnici Srba iz Hrvatske i Hrvata iz Srbije, kao i predstavnici lokalnih vlasti i srpske i hrvatske zajednice sa tog područja. Na skupu je razvijana i unapređivana saradnja između ove dve manjinske zajednice. Ta saradnja je finalizovana 2022. godine usvajanjem Deklaracija o saradnji Srba iz Hrvatske i Hrvata iz Srbije, koju su u Golubiću parafirali prof.dr Milorad Pupovac, predsednik Samostalne demokratske srpske stranke (SDSS) i Tomislav Žigmanov, predsednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV). Ta deklaracija je naknadno potvrđena od organa ovih dveju stranaka i potpisima o realizaciji 05. januara 2023. godine u Zagrebu.

Nerazumevanje vlasti u Srbije i Hrvatske, kroz pokazivanje otvorenog neprijateljstva najviših predstavnika dveju država kulminiralo je upravo nekoliko dana i meseci pred usvajanje “Golubičke deklaracije”, ali se nije zaustavilo ni nekoliko meseci nakon ove deklaracije, ali je ono poslalo snažan signal vlastima dveju država da Hrvati u Srbiji i Srbi u Hrvatskoj ne žele sukobe, već saradnju. Netrpeljivost je kulminirala zabranom, kako je to vlast u Srbiji predstavila, Aleksandru Vučiću, predsedniku Srbije, da poseti koncentracioni logor Jasenovac, gde su masovno stradali Srbi u Drugom svetskom ratu, i da tamo položi cveće. Hrvatska strana je to videla kao provokaciju i reagovala zabranom ulaska koji je objašnjen neslužbeno i službeno. – “Nije poštivao nijedan protokol, sve je htio napraviti mimo procedura i pravila o diplomatskim odnosima. Htio je sa svojim TV ekipama prijeći hrvatsku granicu i ovdje raditi što želi. Ali, premijer Plenković i Vlada jasno su rekli ne. Mi smo samostalna država, članica EU-a i NATO-a i ne može on ovdje raditi što želi. Politika "svesrpskog sveta" u Hrvatskoj mu neće proći – preneo je hrvatski Jutarnji list izjavu neimenovanog “sugovornika iz Banskih dvora”.¹ Predsednik Srbije je reagovao porukom na Instagramu: „Samo vi radite svoj posao! Živeće srpski narod i

¹ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/vucic-danas-planirao-privatno-doci-u-jasenovac-i-izazvati-kaos-izvor-iz-vlade-to-mu-nece-proci-15223468>

nikada neće zaboraviti!“ Vučićeva poruka aluzija je na poslednje reči jasenovačkog zatočenika Vukašina Mandrape koji je, pred smrt, svom egzekutoru navodno rekao: „Samo ti, sine, radi svoj posao“.² Reagovali su i ostali srpski zvaničnici. Ministar spoljnih poslova Nikola Selaković je ocenio da je ovo zastrašujuća odluka hrvatske vlade i da će Vlada Srbije doneti odluku o protivmerama koje će biti uvedene. Njegovo misnistarstvo uložilo je notu Ambasadi Hrvatske u Beogradu. Premijerka Srbije Ana Brnabić odluku vlasti u Zagrebu nazvala je skandaloznom, ali je naglasila da će Vučić odložiti svoju posetu Jasenovcu „zarad dobrih odnosa Srbije i Hrvatske“.³ Kao i u ranijim prilikama najžešća reakcija stigla je od Aleksandar Vulin, ministra unutrašnjih poslova Srbije, koji se nije ustručavao da opet Hrvatsku optuži za ustaštvo. “Vulin konstatuje da ustaša u Hrvatskoj ima više nego dovoljno da se ulice Mile Budaka ne ukidaju, da se kosti ubijene srpske dece na Petrovoj gori preoravaju i da se objavljuju knjige koje tvrde da su Srbi počinili genocid nad Hrvatima u Drugom svetskom ratu”.⁴ Bilo je ovo samo vrhunac loših odnosa između Srbije i Hrvatske, koji su počeli da se narušavaju dolaskom na vlast Srpske napredne stranke u Srbiji, odnosno izborom Tomislava Nikolića za predsednika Srbije, a kasnije neprikosnovenom vlasti Aleksandra Vučića, kao i Tomislava Nikolića ranije ključnih ljudi u Srpskoj radikalnoj stranci, kasnije osuđenog ratnog zločinca Vojislava Šešelja. Pre toga, nakon pada režima Slobodana Miloševićeva u Srbiji 2000. godine, koji je nakon toga prebačen u Hag, zbog optužbi za ratne zločine i nešto pre toga smrti Franje Tuđmana, 1999.godine, protiv koga je, prema više izvora, Hag takođe pripremao optužnicu za ratne zločine⁵, došlo je do postepenog popravljanja odnosa. Uz manje oscilacije to je trajalo do povratka na vlast stranaka koje su i 90-tih godina bile na vlasti u Srbiji, ali i u Hrvatskoj, što je od 2012. trend normalizacije zaustavilo i odnose gotovo zamrzlo. Uz redovno podizanje tenzija u izbornim ciklusima, kao i u periodima komemoriranja istorijskih događaja, posebno “Oluje”, koju hrvatska strana smatra “briljantnom vojnom akcijom oslobađanja okupiranih teritorija”, a srpska strana “progonom i genocidom nezapamćenim nakon Drugog svetskog rata”.

U period međusobnih medijskih ratova otvorena pitanja između Srbije i Hrvatske ostajala su i dalje otvorena: vraćanje imovine i okončanje postupka obnove, pronalazak nestalih lica, granice, prava manjina, govor mržnje... U međuvremenu su natajali i novi problemi kao što je činjenica da je između Hrvatske i Srbije praktično obustavljen železniči saobraćaj, iako obe strane tvrde da to nije njihova odgovornost. Zbog ulaska Hrvatske u Šengen, ali i pre toga, gužve na graničnim prelazima, posebno u teretnom saobraćaju, postale su iscrpljujuće za putnike i prevoznike. U ovom periodu odnosi “običnih građana dve zemlje”, posebno privrednika, radnika u kulturi, sportu i drugim oblastima su na višem nivou u odnosu na političke odnose. Na protok ljudi i dobara nisu se do kraja odražavali loši politički odnosi.

Period pred potpisivanje Deklaracije karakteriše i vojni napad Rusije na Ukrajinu i dodatna polarizacija sveta, u kojem je Srbija odbila uvođenje sankcija Rusiji.

Do preokreta u odnosima dolazi nekoliko meseci nakon potpisivanja Deklaracije, koja je imala značajan odjek u hrvatskim i srpskim medijima. Prvo je u Vladu Republike Srbije, ušao Tomislav Žigmanov, lider DSHV-a, čime su Hrvati u Srbiji dobili svog ministra. “Čitajući njegovo ime predsednik Srbije Aleksandar Vučić rekao je: Ovo je pretpostavljam za vas iznenađenje, pripadnik hrvatske nacionalne

² <https://n1info.rs/vesti/hrvatski-mediji-vucic-hteo-mimo-protokola-u-jasenovac-vlada-mu-nije-dozvolila/>

³ <https://n1info.rs/vesti/hrvatski-mediji-vucic-hteo-mimo-protokola-u-jasenovac-vlada-mu-nije-dozvolila/>

⁴ <https://www.politika.rs/scc/clanak/512876/Vulin-U-Hrvatskoj-ustasa-ima-vise-nego-dovoljno>

⁵ https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=08&dd=29&nav_category=167&nav_id=1913957
(Tuđmana smrt spasila od Haga)

zajednice u našoj zemlji.⁶ Tomislav Žigmanov je jedan od potpisnika Deklaracije o saradnji Srba iz Hrvatske i Hrvata iz Srbije i redovan učesnik skupova u Golubiću, obrovačkom. “Potpisivanje Deklaracije posljedica je višegodišnje saradnje te čini važan korak ka proširivanju institucionalne saradnje. Vjerujem da će ona imati posljedice ne samo kad su u pitanju pripadnici naše zajednice, nego i politike međunarodnih odnosa”- izjavio je Tomislav Žigmanov nakon parafiranja Deklaracije u Golubiću, obrovačkom.⁷ Istim povodom Milorad Pupovac je u Golubiću, obrovačkom nakon parafiranja Deklaracije izjavio: „Budući da su države opterećene drugim odnosima, smatrali smo potrebnim da istaknemo našu potrebu da saradjujemo i da pozovemo naše zemlje da na stvarima od našeg zajedničkog interesa počnemo da saradjujemo.“⁸

Vlada, čiji je član postao Tomislav Žigmanov, je formirana 26. oktobra 2023. godine, a dva meseca nakon toga ministar spoljnih poslova Srbije Ivica Dačić izjavio je da je predsednik Aleksandar Vučić zatražio da se radi na “odleživanju” odnosa sa Hrvatskom.⁹ Nakon toga Deklaracija je potvrđena sastankom Milorada Pupovca i Tomislava Žigmanova u Zagrebu 05. januara 2023.godine. Tada je već ovo imalo karakter ne samo potpisa predstavnika dve manjine već predstavnika dve izvršne vlasti u Srbiji i Hrvaskoj, jer je Žigmanov postao ministar, a Pupovac vodi stranku koja je u izvršnoj vlasti u Hrvatskoj. Samo dan kasnije potpredsednik Vlade Srbije Ivica Dačić posetio je Zagreb i prisustvovao božićnom prijemu koje je organizovalo Srpsko narodno vijeće. Dačić je novinarima dan pred odlazak rekao da je njegov odlazak u Zagreb, sa predsjednikom Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini Tomislavom Žigmanovim, ministrom za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog u Vladi Srbije, “još jedan mali korak u pokušaju razvoja saradnje Srbije i Hrvatske”.¹⁰ Na prijemu na kojemu je bio predsednik Vlade Hrvatske Andrej Plenković Ivica Dačić je izjavio da “Srbija i Hrvatska treba da se takmiče u izgradnji mira i dobrih odnosa, umesto u mržnji, i da sva otvorena pitanja rešavaju dijalogom” kao i da su “najbolji odnosi” Srbije i Hrvatske prvenstveno u interesu srpskog i hrvatskog naroda, ali i čitavog regiona.”¹¹ Plenković je izjavio da je dolazak troje srpskih ministara u Zagreb “očito politička poruka i signal da se uspostave kontakti u nekoj većoj frekvenciji nego što je bilo u proteklo vreme” On je istakao “da ima puno tema koje opterećuju odnose dve zemlje, ali da se dijalog mora nastaviti.” Plenković je dodao da je “Hrvatska je rešila sve svoje strateške ciljeve, mi smo u i u EU, NATO, evropodručju, Šengenu i želimo unapređivati odnose sa svim susednim zemljama i raditi na unapređenju prava Hrvata u svim zemljama. Važno je da uspostavimo kontakte, a onda i za strukturirani dijalog”. Nakon ovog susreta, čiji je domaćin bio Milorad Pupovac, jedan od potpisnika “Golubičke deklaracije” usledili su sureti Ivica Dačića, kao potpredsednika Vlade Srbije i ministra spoljnih poslova i Grlić Radmana u Zagrebu, pa u Subotici, u roku od mesec dana. Nagovešteno je da su utvrdili mapu puta za daljnu saradnju i rešavanje otvorenih pitanja. Grlić Radman sumirao sastanak i plan za naredni period rečima: “Kolegi Dačiću predstavio sam plan rješavanja naših pitanja. Dačić je rekao da se različitosti moraju reducirati, ali da zajednički pogled ne bi bio različit potrebno je govoriti otvoreno. Niko se ne može pretvarati da se ništa nije desilo prije 32 godine. Postoji nešto što opterećuje naše odnose. Ne želimo da naša otvorena pitanja opterećuju Srbe u

⁶ <https://www.novosti.rs/c/vesti/politika/1165844/tomislav-zigmanov-ministar-ljudska-manjinska-prava> (Ko je Tomislav Žigmanov? Ministar za koga je Vučić rekao da je iznenađenje)

⁷ <https://www.slobodnaevropa.org/a/pupovac-zigmanov-deklaracija-srbi-hrvati/32004649.html> (Potpisana Deklaracija između Srba iz Hrvatske i Hrvata iz Srbije.)

⁸ <https://www.danas.rs/vesti/politika/u-golubicu-parafirana-deklaracija-o-saradnji-srba-iz-hrvatske-i-hrvata-iz-srbije/> (U Golubiću parafirana Deklaracija o saradnji Srba iz Hrvatske i Hrvata iz Srbije)

⁹ <https://n1info.rs/vesti/dacic-vucic-trazio-da-odledimo-odnose-sa-hrvatskom/> (Dačić: Vučić tražio da odledimo odnose sa Hrvatskom)

¹⁰ <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2023/1/5/dacic-razliciti-pogledi-srbije-i-hrvatske-ne-trebaju-sprijeciti-unaprijedjenje-odnosa> (Dačić komentarisao odlazak u Zagreb)

¹¹ <https://www.slobodnaevropa.org/a/dacic-poseta-hrvatska-bozic/32212364.html> (Hrvatska i Srbija da se takmiče u izgradnji mira, izjavio Dačić u Zagrebu)

Hrvatskoj i Hrvatima u Srbiji” Naveo je da Hrvatska “ima osobu koja će biti nadležna za odnose sa Srbijom i očekuje da Srbija imenuje svoju.”¹²

Uloga Centra za istoriju, demokratiju i pomirenje iz Novog Sada i Udruge za povijest, suradnju i pomirenje iz Golubića u stvaranju uslova da se potpiše Deklaracija

Na međunarodnom naučnom skupu koji organizuju Centar za istoriju, demokratiju i pomirenje iz Novog Sada i Udruga za povijest, suradnju i pomirenje iz Novog Sada parafiran je prvi document o saradnji između srpske manjine u Hrvatskom i hrvatske u Srbiji. Deklaracija o saradnji Srba iz Hrvatske i Hrvata iz Srbije predstavlja i prvi formalni akt, kojim se nakon 10 godina nazadovanja odnosa između dve države i naroda čini korak ka “tješnjem međusobnom povezivanju na dobrobit obiju naših zajednica i obiju naših država”¹³ Deklaracija je potpisana na oba pisma, latiničnom i ćiriličnom pismu i na srpskom i hrvatskom jeziku.

Centra za istoriju, demokratiju i pomirenje iz Novog Sada i Udruge za povijest, suradnju i pomirenje iz Golubića u toku 15 godina organizovanja naučnih skupova, koji su u početku imali karakter susreta istoričara uspeo je da izgradi kredibilitet i poverenje kod predstavnika obe nacionalne manjine, Srba u Hrvatskoj i Hrvata u Srbiji. Istoričari su postavili temelj stavom da je nužno “jačanje civilnog društva na obje strane dijaloga. Daljnje rezgovore takođe treba zasnovati na sličnim znanstvenim istraživanjima. Njihova uspješnost uvelike ovisi o dostupnosti izvora, mogućnostima razmjena rezultata tih istraživanja i susreta znanstvenika. Pritom je nužno gotovo posve ujednačiti pojmove, tehnike rada i metodologiju istraživanja, čime se usputno izbjegava politizacija rezultata tih istraživanja, dakle interpretacije prošlosti koji onemogućavaju buduće odnose Hrvata i Srba.”¹⁴ Obe organizacije bile su svesne da je učestovanje političara na tim skupovima od izuzetne važnosti za uspešno sprovođenje politike regionalnog pomirenja. Zbog toga su od 2009. godine započeli proces umrežavanja svih onih naučnika i političara koji su zainteresovani i spremni da rade na ostvarivanju politike normalizacije odnosa i rešavanje otvorenih pitanja. Od prvog dana, ovu ideju su podržali gradonačelnik Obrovca Ante Župan i njegov zamenik Stanko Mijić koji su do nastanka “Golubičke deklaracije” ostali uz učesnike ovog skupa. Podršku su dobili i od visokih predstavnika srpskog naroda u Hrvatskoj i hrvatskog naroda u Srbij. Tako su na skupovima svoje aktivno učešće uzeli najviši predstavnici Srba iz Hrvatske (Milorad Pupovac, Vojislav Stanimirović, Dragan Crnogorac, Branko Horvat, Slobodan Uzelac, Boris Milošević, Aleksandar Milošević i drugi), kao i predstavnici Hrvata iz Srbije (Petar Kuntić, Slaven Bačić, Tomislav Žigmanov, Mate Matarić i drugi). Značajnu podršku skupu dali su Aleksandar Tolenuer, predsednik Saveta za nacionalne manjine Hrvatske, Ivica Vrkić, gradonačelnik Osijeka i jedan od kreatora Erdutskog sporazuma, Vladimir Cucić, komesar za izbeglice Republike Srbije i mnogi drugi. Korišćena su i iskustva naučnika iz sveta koji su se bavili temama pomirenja, povezujući se sa Univerzitetom Kolumbija

¹² <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2023/1/28/dacic-i-grlic-radman-vazno-je-smanjiti-razlike-u-stavovima-srbije-i-hrvatske> (Dačić i Grlić Radman: Važno je smanjiti razlike u stavovima Srbije i Hrvatske)

¹³ Prvi stav „Deklaracije o saradnji Srba iz Hrvatske i Hrvata iz Srbije“

¹⁴ Vidi Zaključke sa provog naučnog skupa u Golubiću „Serbo-Croat Relations in The 20. Century – The Past and The Perspectives“

u New York i European Network Ermembrance and Solidariy iz Varšave, a kasnije i sa Univerzitetom New York. Međunarodni naučni skup tokom svog trajanja dobio je i novu dimenziju kroz nastanak posebne naučne sesije koja se bavila održivim razvojem u povratničkim sredinama. Naučne skupove prate izložbe, filmske projekcije, nastup kulturno umetničkih društava, ali i upoznavanje naučnika sa kulturnim i prirodnim znamenitostima tog dela Dalmacije. I pored činjenice da su teme raznovrsne, zaključci sa skupova uvek su nosili jednu misao, a to je “put ka uzajamnom pomirenju i napretku može da uspe samo ako se pomirimo sa sopstvenom prošlošću. S njom se mirimo odbacujući predrasude i politikanstvo. Tek tada možemo da na osnovu naučene prošlosti steknemo znanja za budućnost u kojoj će srpsko-hrvatski odnosi biti normalizovani i u kojoj se vrednost neće utvrđivati na osnovu prebrojavanja krvnih zrnaca već na osnovu znanja i poštenja.” Veći dometi “Golubićke deklaracije”, koja daje prve rezultate, mogu biti dodatni podsticaj međunarodnom naučnom skupu u Golubiću, obrovačkom.

Mi, politički predstavnici Srba u Hrvatskoj i Hrvata u Srbiji, polazeći od specifičnosti položaja dviju zajednica na prostorima na kojima žive, a u svrhu djelovanja u pitanjima od zajedničkog interesa, kao i boljeg međusobnog razumijevanja, uzajamne podrške i boljih odnosa između Hrvatske i Srbije, potpisujemo

DEKLARACIJU O SURADNJI SRBA IZ HRVATSKE I HRVATA IZ SRBIJE

Uzimamo u obzir potrebu još tješnjeg međusobnog povezivanja na dobrobit obiju naših zajednica i obiju naših država – Srbije i Hrvatske.

Polazimo od potrebe suživota, međusobne pomoći i zajedničke, europske perspektive ravnopravnih naroda i država.

Suglasni smo zajedno raditi na boljim odnosima dvaju naroda, kako u našim dvjema državama, tako i na širem prostoru, te surađivati u svim područjima od zajedničkog interesa.

Suglasni smo raditi na planu stvaranja uvjeta za bolji život i zaštitu prava kako svoje tako i druge partnerske zajednice.

Obvezujemo se na unaprjeđenje dosadašnje suradnje u svim područjima društvenog, političkog, privrednog, kulturnog i sportskog života na korist naših zajednica i država u kojima živimo.

Ovom Deklaracijom potičemo države u kojima živimo da se umjesto obnavljanju sukoba, napokon okrenu suradnji u cilju prosperiteta svih njihovih građana, a time i razvoja naših dviju zajednica. To podrazumijeva rješavanje svih postojećih i mogućih otvorenih pitanja kroz dijalog, razumijevanje i poštovanje međunarodnog prava u Hrvatskoj i Srbiji, kao i uspostavljanje najviših standarda zaštite manjinskih zajednica. To također podrazumijeva dosljednu primjenu i provođenje svih važećih zakona koji se tiču ljudskih i manjinskih prava, preuzetih međunarodnih obveza, međunarodnih ugovora i bilateralnih sporazuma.

Osuđujemo svaki oblik iskazivanja i propagiranja mržnje prema pripadnicima druge nacije i druge države, veličanja ili negiranja zločina koje su počinili pojedinci ili grupe prema pripadnicima drugog naroda, posebno naroda koje predstavljamo.

Ponovno podsjećamo na činjenicu da su Srbi danas manjina u Hrvatskoj, a Hrvati u Srbiji, te da svaki akt prijetnje ili agresije prema manjinskoj

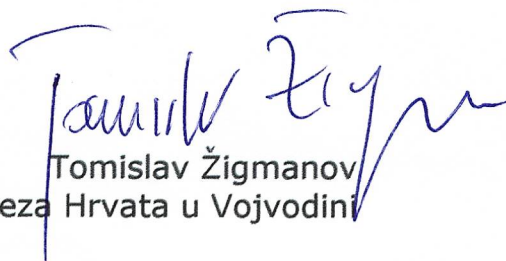
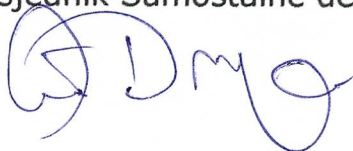
zajednici u jednoj državi od strane većine, dovodi u opasnost manjinsku zajednicu u onoj drugoj zemlji.

Potičemo svaki oblik obeštećenja žrtava ratnih sukoba i pristup uskraćenim pravima njih i njihovih obitelji, kao i nepristranu, otvorenu i na međunarodnim obvezama zasnovanu suradnju u pitanjima suđenja za ratne zločine i pitanjima nestalih lica, i hrvatske i srpske nacionalnosti, rukovodeći se pri tome primarno humanitarnim motivima i pristupom.

Potpisujemo ovu Deklaraciju u Golubiću (obrovačkom), kao mjestu suradnje i povezivanja znanstvenika i političara u kojem se petnaest godina zaredom organiziraju međunarodni znanstveni skupovi o srpsko-hrvatskim odnosima, obnovi međusobnog povjerenja i pomirenju.

Ovu deklaraciju potpisujemo u dva ravnopravna pisma i jezika – na srpskom jeziku i ćiriličnom pismu i hrvatskom jeziku i latiničnom pismu.

prof. dr. sc. Milorad Pupovac
predsjednik Samostalne demokratske srpske stranke

Tomislav Žigmanov
predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini

U Golubiću (obrovačkom), dana 25. 8. 2022. godine